

CONCEPT

Q&A bodem- en wateronderzoek omgeving Buitendijks 4 Noordeinde i.r.t. koeiensterfte

Vragen en antwoorden voor gebruik door de overheden betrokken bij dit onderzoek
18 okt 2023

Inhoudsopgave

- Over de mogelijke oorzaak
- Over de opzet en uitvoering van het bodem- en wateronderzoek
- Over de resultaten van het bodem- en wateronderzoek
- Over vervolgstappen van de overheid

Over de mogelijke oorzaak

Wat is volgens de overheid de oorzaak van de koeiensterfte?

Dat is op dit moment niet bekend. Denkbaar zijn veel verschillende oorzaken. De boer heeft veeartsen ingeschakeld. Die hebben onder andere dode koeien onderzocht. Naar verluid is daarbij geen oorzaak gevonden. Wij hebben als overheid echter geen volledige informatie daarover, de boer wilde die aanvankelijk niet delen met ons en nog steeds hebben we niet alle gegevens.

Een van de mogelijke oorzaken zou de kwaliteit van bodem en water kunnen zijn.. Daarom hebben de betrokken overheden een bodem- en wateronderzoek uitgevoerd. Het gebied waar de koeien lopen is niet onderzocht omdat hier geen toestemming voor werd verleend, daarom is de directe omgeving onderzocht. Uit het uitgevoerde onderzoek blijkt dat dit niet de oorzaak is en dat er geen verontreinigingen zijn aangetroffen die koeiensterfte zou kunnen veroorzaken.

Is de dijk de oorzaak van de koeiensterfte?

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat er nergens een verontreinigingsbron is aangetroffen die tot mogelijke gezondheidsrisico voor vee kan leiden. In de dijk zijn geen hoge concentraties van verontreinigende stoffen aangetroffen die tot uitloging leiden of in het grondwater of oppervlaktewater kunnen komen..

De resultaten van het onderzoek zijn beoordeeld door experts Milieukwaliteit en Voedselveiligheid van Wageningen Universiteit. Ook zij concluderen dat er geen relatie is te leggen tussen de gezondheidsproblemen van het vee en de gemeten kwaliteit van bodem en water in de omgeving. De incidenteel verhoogde gehalten geven daarvoor geen basis.

Wanneer is de dijk aangelegd en door wie?

De dijk is aangelegd als onderdeel van de aanleg van het Reevediep, in de periode 2016-2018. Opdrachtgevers waren Rijkswaterstaat en provincie Overijssel. Een aannemerscombinatie heeft het werk uitgevoerd.

Wat is de kwaliteit van het materiaal dat in de dijk is gebruikt?

Voor het aanleggen van de dijksecties die grenzen aan het terrein van het desbetreffende veebedrijf is ongeveer 320.000 m3 grond nodig geweest waarvoor zes meldingen in het kader van het Besluit bodemkwaliteit (Bbk) zijn gedaan. Dit Besluit bodemkwaliteit kent een aantal kwaliteitsklassen, die heten Industrie, Wonen en AW/Landbouw (AW betekent AchtergrondWaarde). Klasse Industrie grond betekent dat er bij gebruik geen risico's aanwezig zijn maar dat het niet voldoende schoon is om er bijvoorbeeld een moestuin op te hebben.

- De dijken zijn aangemeld als grootschalige bodemtoepassing (GBT). In een GBT mag, ingevolge het Bbk, grond tot en met klasse Industrie worden toegepast, mits dit afgedekt wordt met een laag van minimaal een halve meter grond. In de dijk is grond tot en met klasse Industrie toegepast. Dit is toegestaan zolang het afgedekt wordt met grond.
- Er is geen thermisch gereinigde grond gebruikt.
- Bijna 99% van de toegepaste grond in de dijksecties die grenzen aan het terrein van het desbetreffende veebedrijf bestaat uit klasse Achtergrondwaarde (AW). Klasse AW mag altijd worden toegepast en is de schoonste klasse die in Nederland aan grond wordt toegekend. Het overgrote deel is afkomstig van het graven van de vaargeul het Reevediep en maaiveldverlagen binnen het Reevediep. Daarnaast is zand toegepast uit de vaargeul van het Reevesluiscomplex en uit een zandwinconcessie in het Vossemeer.
- Circa 1% van de toegepaste grond bestaat uit klasse Industrie. Dit bestaat uit drie partijen. In alle partijen is de partij afgedekt met een laag van minimaal 0,5 meter en is derhalve conform Bbk gehandeld.

Over de opzet en uitvoering van het bodem- en wateronderzoek

Er zouden al 161 onderzoeken zijn, klopt dat en van wie zijn die dan? Waar zijn deze dan?

Ons is niet bekend waar dit getal vandaan komt. De boer heeft naar verluid drie dode koeien laten onderzoeken door veeartsen. De provincie Gelderland en andere overheden hebben geen documenten hierover. Dit is vanuit de overheden het eerste onderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van bodemverontreiniging op deze locatie.

Waarom is besloten om bodemonderzoek uit te voeren?

De hoeveelheid dode koeien, de verdenking die door de boer is geuit over het gebruik van thermisch gereinigde grond in de dijk, de onrust onder bewoners in het gebied over het storten van vervuilde grond en de zorgen bij politici zorgden bij elkaar dat alle overheden dit grondig willen onderzoeken.

Hoe is het bodemonderzoek uitgevoerd?

Als eerste is bureaustudie gedaan naar de meldingsgegevens van de grondstromen die in de dijk terecht zijn gekomen. De in de dijk toegepaste partijen grond zijn destijds gemeld bij het bevoegd gezag, de gemeente Kampen. Die heeft toentertijd gecontroleerd of de toepassing geoorloofd was op grond van het Besluit bodemkwaliteit. Uit het bureauonderzoek zijn geen gegevens gekomen die aanleiding gaven om te veronderstellen dat er verontreinigd materiaal in de dijk terecht is gekomen.

Vervolgens is onderzoek gedaan in het veld waarbij boringen zijn verricht en monsters zijn genomen van het materiaal in de dijk, van de bodem, het grondwater, het oppervlaktewater en waterbodem en oevers in de directe omgeving van de percelen van de boer. De monsters zijn uitgebreid onderzocht in het laboratorium op chemische componenten waarbij ook rekening is gehouden met mogelijk andere verontreinigingen zoals Pfas, dioxinen en dumpingen van drugsafval. Het adviesbureau heeft de resultaten geanalyseerd en daar het rapport over geschreven.

Waarom nu wel een veldonderzoek en eerder niet?

De omgevingsdienst Noord-Veluwe, het waterschap Vallei en Veluwe en het waterschap Drents Overijsselse Delta hebben in het voorjaar 2023 een voorstel voor bodemonderzoek uitgewerkt. Na afstemming in de voorbereiding hiervan heeft de familie niet op het definitieve voorstel gereageerd. Het waterschap Drents Overijsselse Delta heeft over het doen van boringen in de Reevedijk nog met de boercontact gezocht met het verzoek om locaties aan te wijzen voor de boringen. Daarop is de boer niet ingegaan.

Door wie is het bodemonderzoek uitgevoerd en waarom door die partij?

De provincie Gelderland heeft als coördinator van het bodemonderzoek de opdracht gegeven aan ingenieursbureau Land te Ede. De provincie werkt vaker met dit onderzoeksbureau. Het bureau heeft de benodigde erkenning voor het uitvoeren van deze werkzaamheden.

Gezien het belang van het onderzoek is besloten om een tweede bureau, veldwerkbureau Poelsema, mee te laten kijken met de uitvoering van het veldwerk. Ook dat is een gecertificeerd bedrijf en dat bedrijf heeft veel ervaring met onderzoek naar thermisch gereinigde grond.

Wat heeft het onderzoek gekost en wie betaalt dit onderzoek?

De betrokken overheden dragen de kosten voor het uitgevoerde bodem- en wateronderzoek. U moet denken aan een bedrag van ca. € 200.000.

Waarom heeft dit onderzoek zoveel gekost?

Dit komt door de vermeende mogelijke oorzaken van bodemverontreiniging, het feit dat we beperkte startinformatie hadden en aangezien we niet op de percelen zelf konden komen. Daardoor zijn veel metingen in de omgeving verricht en op heel brede stofpakketten onderzocht.

Heeft de boer mee kunnen denken bij het onderzoek?

In het voorjaar is met de boer de mogelijkheid van bodemonderzoek besproken. In april/mei heeft een adviseur van de boer vier plaatsen aangewezen waar in de dijk geboord zou moeten worden. Uiteindelijk is in mei een voorstel voor bodemonderzoek door omgevingsdienst Noord-Veluwe, waterschap Vallei en Veluwe en waterschap Drents-Overijsselse Delta voorgelegd aan de boer. Die heeft daarop niet gereageerd.

In juli is een nieuw onderzoeksvoorstel uitgewerkt. De boer had aangegeven geen toestemming te geven voor onderzoek op zijn land, daarom heeft het onderzoek zich gericht op de directe omgeving van zijn percelen. De provincie Gelderland heeft dat onderzoeksvoorstel aan de boer gezonden met het verzoek om locaties aan te geven waar in ieder geval geboord bodemonderzoek zou moeten plaatsvinden. De provincie heeft daar geen reactie op gehad.

In het bodemonderzoek zijn wel extra vier plekken (en later nog een aangewezen 5^e plek) meegenomen waar wij indirect toch informatie over hadden dat deze door de boer en zijn adviseur als verdacht waren aangewezen.

Over de resultaten van het bodem- en wateronderzoek

Wat zijn de resultaten van het bodemonderzoek?

Er zijn geen door de mens veroorzaakte stoffen met afwijkende gehalten aangetroffen in dijk, grondwater en oppervlaktewater.

- Er zijn geen aanwijzingen dat er thermisch gereinigde grond (TGG) in het dijklichaam is verwerkt.
- Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat PFAS-houdend grond is verwerkt in het dijklichaam of in de omgeving is terecht gekomen.
- Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat er andere grond in de dijk is toegepast dan verwacht.
- Er zijn op de (indirect) door de boer aangewezen boorlocaties geen aanwijzingen voor verontreinigde grond gevonden.
- Er zijn geen aanwijzingen dat er illegale dumping van drugsafval in de omgeving heeft plaatsgevonden.

Er worden plaatselijk verhoogde gehalten aan van nature in de bodem voorkomende stoffen aangetroffen in dijk, grondwater en waterbodembodem (niet in het oppervlaktewater).

- In het onderzochte gebied zijn in zowel grond, grondwater als waterbodembodem enkele verhoogde gehalten aan macroparameters zoals sulfaat, zwavel, ijzer en aluminium aangetroffen. Dit zijn van nature in de bodem aanwezige stoffen. Door natuurlijke bodemprocessen en wisselende grondwaterstanden kunnen gehalten fluctueren. Aangezien in de dijk grotendeels gebiedseigen grond is toegepast, is het verklaarbaar dat daarin ook die van nature voorkomende stoffen aangetroffen zijn.
- Het betreffen telkens incidenteel verhoogde gehalten die uiteindelijk niet in het oppervlaktewater waaruit zeer waarschijnlijk in het verleden veedrenking plaatsvond zijn gemeten.

Wat zijn de effecten van de aangetroffen stoffen?

Wij hebben de resultaten van het bodem- en wateronderzoek voorgelegd aan milieu- en toxicologisch experts.

Milieu-expert van Wageningen Universiteit

Deze expert heeft aangegeven dat de kans heel klein is dat gezondheidsproblemen van het vee te maken hebben met de kwaliteit van bodem en/of water. De incidenteel verhoogde gehalten geven daarvoor te weinig basis.

Veterinair expert

Een zelfstandig veterinaire expert is gevraagd om te beoordelen of ziekteverschijnselen gerelateerd kunnen worden aan stoffen die uit het bodem- en wateronderzoek blijken. Het resultaat van die beoordeling wordt uiterlijk half november verwacht.

GGD's

Kampen en Oldebroek hebben aan hun GGD gevraagd het rapport te beoordelen op eventuele risico's voor gezondheid van mensen. **Het resultaat van die beoordeling wordt vóór 23 oktober verwacht, inschatting:** De experts van de GGD zullen aangeven dat dergelijke stoffen **geen** risico's voor de volksgezondheid met zich meebrengen.

Hoe weet u dat er geen thermisch gereinigde grond is gestort?

Thermisch gereinigde grond (TGG) is goed te herkennen met het blote oog aan de kleur en aard van het materiaal en kan worden gedetecteerd met een onderzoek. We hebben boringen in de dijk gedaan en het materiaal vertoont niet deze kleur. En de laboratoriumanalyses van de grondmonsters geven niet de zeer hoge stofconcentraties die horen bij TGG. We hebben dus geen enkele aanwijzing dat er TGG zou zijn toegepast.

Kan het zijn dat er op de verkeerde plekken is onderzocht?

We hebben het onderzoek zo goed mogelijk gedaan maar niet de hele dijk is onderzocht want die is 17 km lang. Alleen ter plaatse van de directe omgeving van de percelen van de boer is onderzoek is uitgevoerd door een daarvoor gecertificeerd bedrijf. Een ander veldwerkbedrijf heeft meegekeken tijdens de uitvoering. Het onderzochte gedeelte van de dijk is 400 m lang en 30 m breed. Er zijn boringen op verschillende plaatsen in de bodem gedaan. Bovendien hebben we nog op vijf extra punten een boring gedaan en monsters genomen op aangeven van een adviseur van de boer. Later zijn nog 5 extra machinale boringen verricht om ook de grond onder dijk goed te onderzoeken.

Als er een substantiële hoeveelheid verontreinigd materiaal in de dijk zou zijn die zou uitspoelen naar de omgeving dan zou je dat ook in het omringende grondwater en oppervlaktewater moeten aantreffen. Er zijn geen sterk verhoogde gehalten gemeten die in de richting van TGG grond wijzen.

Wat is teruggevonden van de gestorte industriegrond?

Bij het huidige onderzoek zijn gehalten aan stoffen gevonden die passen bij de informatie van de in de dijk toegepaste grond die vanaf 2015 bij de meldingen is aangegeven. Een aantal van de toen toegepaste partijen vallen binnen de zogenaamde categorie 'Industriekwaliteit', wat een wettelijke term is. Klasse Industrie grond betekent dat er bij gebruik geen risico's aanwezig zijn maar dat het niet voldoende schoon is om er bijvoorbeeld een moestuin op te hebben. Dat betreft overigens een heel klein gedeelte van de destijds toegepaste grond, die met name gebiedseigen materiaal betrof die vrijkwam bij de aanleg van het Reevediep.

Waarom hebben jullie niet het gebied onderzocht waar de koeien zijn?

We hebben geen medewerking van de boer gehad om op zijn land bodemonderzoek te doen. We hebben met dit onderzoek echter wel veel informatie gekregen over de directe omgeving van zijn percelen en we hebben nu ook een bevestiging van onze eerdere informatie over de in de dijk toegepaste grond. Dat was een belangrijk deel van het onderzoek.

In het rapport zien we dat stoffen als zware metalen, PAK, PFAS zijn aangetroffen, dus er is wel verontreiniging?

Dat kun je niet zien als verontreiniging omdat de gehalten van de gevonden stoffen de grenzen van gehalten die daarin mogen zitten vanuit bestaande wet- en regelgeving niet overschrijden. Een aantal van de onderzochte stoffen verwachtten we omdat we weten wat de kwaliteit van het in de dijk toegepaste materiaal is. Maar dit zijn gehalten die binnen de normale gebruikswaarden vallen waarvoor al sinds 2008 landelijke regelgeving is. Van een aantal andere stoffen, zoals PFAS, weten we dat deze zich op veel plekken in Nederland in de bodem bevinden. Het gaat erom dat de hier aangetroffen gehalten ver beneden de risicogrenswaarde liggen. Bij een paar monsters van de vele monsters die zijn onderzocht is een verhoogd gehalte van een stof gevonden. Deze zijn echter niet te beschouwen als relevante verontreinigingsbronnen.

Betekent dit nu dat er geen bodem- of waterverontreiniging op het terrein van de boer kan zijn?

Wij hebben de directe omgeving van percelen van de boer onderzocht. Wij kunnen met dit onderzoek geen uitspraak doen over verontreiniging die op die percelen aanwezig is. Wel kunnen we stellen dat er geen aanwijzingen zijn dat een verontreiniging afkomstig is uit de omgeving. Een uitspraak over de bodem- en waterkwaliteit op de percelen en in de watergangen van de boer kan alleen worden gedaan als ter plekke onderzoek wordt verricht.

Over vervolgstappen van de overheid

Wat is dan de oorzaak van de koeiensterfte? Gaat de overheid dat verder onderzoeken?

Wij weten niet wat de oorzaak is maar weten wel dat het niet door verontreiniging in de omgeving komt. Volgens de boer en de dierenarts is er ook al onderzoek gedaan, maar er is niks gevonden. Wij hebben de resultaten van die onderzoeken destijds niet gekregen van de boer en hebben die dus ook niet kunnen gebruiken als basis voor ons bodemonderzoek. Wij hebben de mogelijke externe factoren rondom het bedrijf onderzocht en daar is niets uit gebleken. We hebben in ieder geval geen aanwijzingen gevonden voor door de mens veroorzaakte stoffen in afwijkende gehalten in de dijk of in de omgeving.

De provincie Gelderland bereidt nu een bodemonderzoek op de eigen percelen van de boer voor. Daarvoor moet wel alle informatie op tafel komen en is ook blijvende medewerking van de boer nodig.

Tevens hebben wij contact met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) of zij mogelijkheden zien voor verder onderzoek naar oorzaken.

Kan de overheid niks anders voor de boer doen?

De situatie van het boerenbedrijf en de familie is ernstig en te betreuren. De gemeente Oldebroek heeft eerder ondersteuning van gespecialiseerde landbouwadviseurs aangeboden.

De provincie Gelderland heeft recent weer contact gehad met de boer om samen te kijken wat vervolgstappen kunnen zijn. Daarover doen wij geen verdere uitspraken.

5.1.2e

Wie is eindverantwoordelijk in dit dossier?

Op dit moment is deze vraag niet aan de orde. Bodemverontreiniging in de omgeving was een van de mogelijke oorzaken van de tot nu toe onverklaarbare koeiensterfte. Dat is nu onderzocht en het blijkt dat het niet het geval is. De provincie Gelderland en andere betrokken overheden hebben geen informatie over andere mogelijke oorzaken en doen daar ook geen onderzoek naar. Dat ligt meer bij veeartsen en de Gezondheidsdienst voor Dieren. De provincie Gelderland is met de boer in overleg over het uitvoeren van een bodemonderzoek op zijn eigen percelen.

Wie betaalt de schade, wie is uiteindelijk aansprakelijk?

Aangezien er nog steeds geen oorzaak is gevonden, is op dit moment deze vraag niet aan de orde. Zie antwoord op vorige vraag.

Wat is de politie aan het onderzoeken?

Naar aanleiding van een aangifte van de boer bij de politie voert het Openbaar Ministerie een onderzoek uit. De politie en NFI hebben monsters van grond uit de dijk en van slootwater genomen. Aan de politie is ook het definitieve rapport van ons bodem- en wateronderzoek toegezegd. Over de voortgang en resultaten van dat onderzoek is ons niets bekend. Voor informatie verwijzen wij u naar het Openbaar Ministerie en de politie.